

Ulusal İnovasyon Sistemi (I)

Aykut Göker

Ulusal inovasyon sistemlerinin ülke ekonomileri açısından taşıdıkları yaşamsal öneme değinmiştim. Bizim böyle bir sistemimiz var mı; varsa ne durumdadır; bunu irdelemeye geçmeden, ‘**ulusal inovasyon sistemi (ULİS)**’ kavramını biraz daha açmakta yarar var. İnovasyon çalışmalarıyla tanınan, çağımızın ünlü iktisatçılarından Christopher Freeman’a göre, “*Ulusal inovasyon sistemi’ ifadesini ilk kullanan kişi Bengt-Åke Lundvall’dır. Ama, Lundvall’in kendisinin de belirttiği gibi, bu fikir Friedrich List’in 1841’de yayımlanan National System of Political Economy’sine [Ulusal Politik Ekonomi Sistemi] kadar uzanmaktadır.*”

Büyük Britanya İmparatorluğu’nun dünya pazarlarındaki üstünlüğünün teknolojideki üstünlüğünden kaynaklandığı görüşünde olan List (1789-1846), Almanya’nın da, yeni teknolojileri öğrenip özümseyebilmesi, ekonomik faaliyet alanlarına yayarak kullanabilmesi ve bu teknolojileri bir üst düzeyde yeniden üretme becerisini kazanabilmesi için, bu süreci, bütün olarak, sağlam bir temel üzerine oturtmayı mümkün kılacak bir eğitim sistemiyle, sanayii, devlet mekanizmasını ve üniversiteleri içine alan, ulusal bir araştırma-geliştirme sistemi kurmasını öngörüyordu. Freeman’a göre, işte bu ‘eğitim-araştırma-geliştirme sistemi’, aslında, ‘*The National System of Innovation [Ulusal İnovasyon Sistemi]*’ olarak da okunabilirdi.

Sistemin isim babası Lundvall, ULİS kavramını, “*ekonomik yapı ve kurumsal oluşumların, araştırma ve keşifleri olduğu kadar öğrenmeyi de etkileyen yönleri ve bütün unsurları*” olarak tanımlıyor. Ona göre “*üretim sistemi, pazarlama sistemi ve finans sistemi öğrenmenin yer aldığı alt sistemlerdir*” ve “*ULİS’in çözümlenmesinde (analizinde) hangi alt sistemlerin ve toplumsal kurumların çözümlenmeye katılması ya da dışta tutulması gerektiğinin ayrıntılı olarak belirlenmesi, kuramsal yaklaşımları olduğu kadar tarihsel çözümlenmeleri de içeren bir iştir... [Bu bakımdan] hangi alt sistemler dâhil edilmeli ve hangi süreçler incelenmeli konusu göz önünde tutularak, ULİS tanımı açık ve esnek bırakılmalıdır (1992).*”

Freeman’ın kendisiyse, ULİS’i, “*faaliyetleri ve etkileşimleri yeni teknolojilerin benimsenerek kabul edilmesini, edinilmesini, dönüştürülmesini ve yayınmasını (difüzyonunu) sağlayan özel sektör ve kamu sektörü kurumlarının oluşturduğu ağyapı (şebeke [network])*” olarak tanımlıyor (1987).

Tanımlarını, daha çok Freeman ve Lundvall’in anlayışlarına dayandıran, yine çağımızın önde gelen iktisatçılarından Parimal Patel ve Keith Pavitt’e göreyse (1994), ULİS kavramı, “*bir ülkede teknolojiyi öğrenmenin hız ve yönünü (ya da değişimi yaratan faaliyetlerin hacim ve bileşimini [kompozisyonunu]) belirleyen ulusal kurumlar, bu kurumların teşvik mekanizmaları ve uzmanlıkları*” olarak tanımlanabilir.

1993 sonrasında, TÜBİTAK tarafından Türkiye’nin Bilim ve Teknoloji Politikası tasarlanırken bu kavramın, dayandığı Listgil köken, özellikle de Lundvall’in tanıma ilişkin uyarıları dikkate alınarak ele alındığı ve kurulması öngörülen sistemin kapsamının, ülkenin bilim, teknoloji ve inovasyondaki düzeyi göz önünde tutularak belirlendiği biliniyor (1997).

Bu politika tasarımına göre, ULİS, aşağıdaki yetkinliklere sahip ulusal kurumların oluşturduğu bir sistemdir:

- Yeni teknolojileri edinip özümseme, yayınımlarını sağlama ve kullanıp yararlanabilme yetkinliği,
- Mevcut ürün ve üretim yöntemlerini geliştirme; yenilerini tasarımılayabilme yetkinliği,
- Geliştirilmiş ya da yeni tasarımılanmış üretim yöntemlerini uygulayabilmek için gerekli üretim araçlarını tasarımılama ve üretebilme yetkinliği,
- Anılan geliştirme, tasarım ve üretim süreçlerini besleyecek teknolojileri geliştirebilme ve bu teknolojilerin ana kaynağını oluşturan bilimsel araştırmaları -temel araştırmaları- yürütebilme yetkinliği,
- AR-GE, tasarım, üretim (imalat) ve pazarlama faaliyetlerini [ve satış sonrası hizmetleri] yürüten birimlerin (kompartımanların) kendi içlerindeki ve aralarındaki ilişkileri düzenleyen mevcut organizasyon yöntemlerini (yumuşak teknolojileri [soft technologies]) geliştirme ve bu ilişkileri, teknolojik açıdan, bir üst düzeyde yeniden üretebilme yetkinliği.

ULİS, sayılan bütün bu yetkinlikleri yaratmak ve geliştirerek sürdürüebilmek için gerekli kurumları da içerir. Kendisini oluşturan kurumsal kategorileri tek tek saydığımızda sistem tam bir açıklık kazanacak.

agoker@ttgv.org.tr

CBT, 10 Şubat 2001.